

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติและเป็นแม่บทในการบริหารและจัดการศึกษาอบรม ได้บัญญัติความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาในมาตรา 6 ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และในหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับความสำคัญของการศึกษา รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาของประเทศให้เป็นไปตามความมุ่งหมายของการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ดังกล่าว จึงได้กำหนดให้มีการปฏิรูปการศึกษาขึ้น โดยมุ่งหวังที่จะให้ครูได้มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิด รูปแบบพฤติกรรมและกระบวนการเรียนการสอนจากเดิมที่ครูเคยใช้การถ่ายทอดความรู้แก่ศิษย์โดยตรงมาเป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้ส่งเสริมให้โอกาสผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ คอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ แก้ปัญหา และให้กำลังใจ รวมถึงการจัดบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน (เพ็ญศรี จันทร์พาทริกิจ. 2546 : 1 – 2)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาซึ่งมีหน้าที่โดยตรงตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กในเขตบริการทั่วประเทศได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปฏิรูปการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาความสามารถที่มีอยู่เต็มตามศักยภาพ และมุ่งเน้นให้สถานศึกษาพัฒนาตนเอง เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐาน และจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 12 – 14) เพื่อนำไปสู่การประกันคุณภาพภายนอกตามหมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 ให้มีระบบ

การประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง และมาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 45 – 46)

การที่สถานศึกษาจะมีความพร้อมในการประกันคุณภาพและปฏิรูปการศึกษาได้สำเร็จตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังกล่าว สถานศึกษาทุกแห่งทุกระดับต้องดำเนินการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยสถานศึกษาจะต้องมีระบบประกันคุณภาพภายในและดำเนินการพัฒนาคุณภาพ การเรียนการสอนให้เกิดสัมฤทธิ์ผลซึ่งต้องอาศัยกระบวนการอย่างน้อย 3 กระบวนการ คือ กระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศการศึกษา โดยทั้ง 3 กระบวนการจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องสอดคล้องและควบคู่กันไป สำหรับกระบวนการนิเทศศึกษานั้นเป็นที่ยอมรับกันว่า การนิเทศที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดควรเป็นการนิเทศที่เกิดจากบุคลากรในสถานศึกษาเดียวกันดีกว่า และมีแนวทางการนิเทศที่จะช่วยให้เกิดประสิทธิภาพมากกว่าการนิเทศที่เกิดจากบุคคลภายนอกสถานศึกษา การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดที่จะช่วยให้ผู้บริหารและครูปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนในชั้นเรียนและสถานศึกษา ซึ่งจะส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระดับจังหวัด อำเภอให้ความสนนินและส่งเสริมการจัดนิเทศภายในสถานศึกษามากขึ้น (อเนก ส่งแสง. 2540 : 135) การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาเกิดจากการดำเนินงานจากฐานล่าง คือ สถานศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญ ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้การปฏิรูปการเรียนรู้อุบัติผลสูงสุดคือ การนิเทศภายในสถานศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยเสริมพลังการเรียนรู้ให้บังเกิดขึ้นจากความร่วมมือของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาเป็นสำคัญ สถานศึกษาใดมีการดำเนินการนิเทศภายในที่มีประสิทธิภาพย่อมก่อให้เกิดศักยภาพเชิงบริหารและเชิงวิชาการสูงก้าวสู่ความเป็นมาตรฐานด้านการศึกษา

ได้ตามความคาดหวัง แตกต่างจากสถานศึกษาที่ด้อยการนิเทศภายในอย่างสิ้นเชิง จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้บริหารและครูทุกคนควรตระหนักในบทบาทภารกิจสำคัญดังกล่าว (สุรศักดิ์ ปาเฮ. 2545 : 31)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย (อบ. 1-2) และระดับช่วงชั้นที่ 1 (ป. 1-3) ระดับช่วงชั้นที่ 2 (ป. 4-6) ระดับช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1-3) และระดับช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4-6) มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มาตรา 37 พัฒนางานวิชาการและจัดให้มีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาร่วมกับสถานศึกษา แม้ว่าในระยะเวลาที่ผ่านมาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้พยายามพัฒนาคุณภาพการศึกษามาโดยตลอด แต่กลับพบว่าการจัดการศึกษายังมีข้อจำกัดและจุดด้อยอยู่มาก มีปัญหาหลักในหลายด้าน เช่น ด้านการประกันคุณภาพภายในยังไม่เข้มแข็ง สถานศึกษามีศักยภาพแตกต่างกัน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดความเข้าใจในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านการบริหารงานบุคคลขาดความต่อเนื่องในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (กลุ่มงานนโยบายและแผน. 2548 : 3-4) จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์และมาตรการ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ โดยจัดทำโครงการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาและการนิเทศติดตาม ประเมินผลการบริหารของสถานศึกษาเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (กลุ่มงานนโยบายและแผน. 2548 : 89)

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยการสถานศึกษาจึงมีความสนใจจะศึกษาการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 เพื่อเป็นข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร ครู และผู้เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ในการกำหนดนโยบาย แนวทางในการบริหารจัดการ ปรับปรุงพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอันเป็นเป้าหมายสูงสุดในการจัดการศึกษาของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำแนกตามสถานภาพและขนาดสถานศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้าน

2. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำแนกตามสถานภาพและขนาดของสถานศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้าน

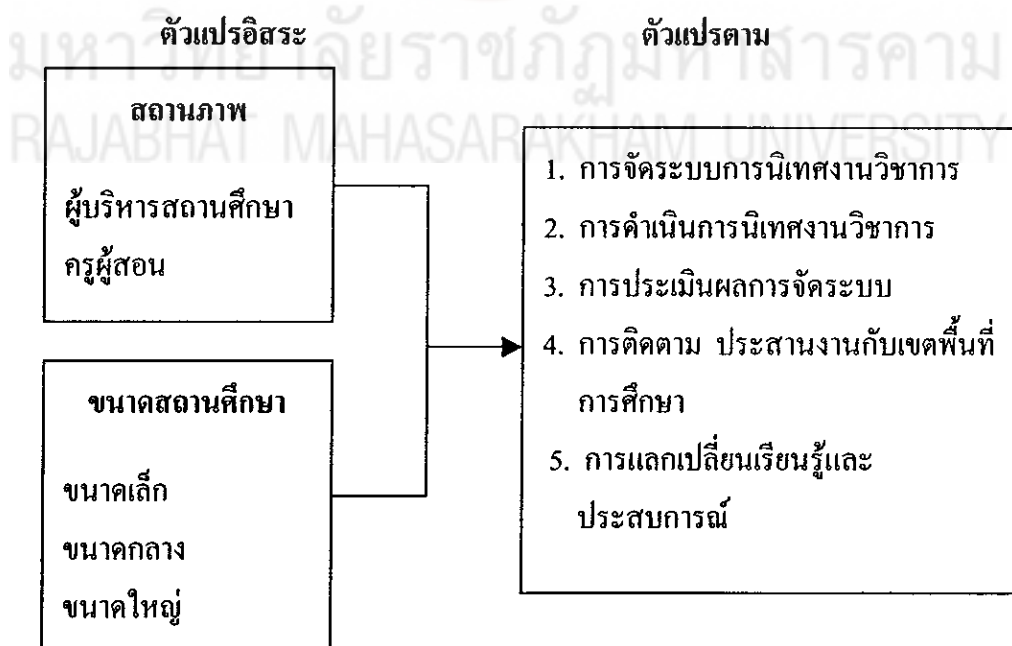
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

สมมติฐานการวิจัย

การดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่มีสถานภาพและขนาดของสถานศึกษาต่างกัน มีความแตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้าน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบของการบริหารงานสถานศึกษานิติบุคคล กระทรวงศึกษาธิการ คือ การดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 216 - 229) จำนวน 5 ด้าน ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับ การดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 3,910 คน จาก 319 โรงเรียน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยสุ่มจาก ประชากรแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จำนวน 521 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 128 คน ครูผู้สอน 393 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง แสดงจำนวนประชากรและจำนวนกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 45-47)

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1.1 สถานภาพตำแหน่ง

- 1) ผู้บริหารสถานศึกษา
- 2) ครูผู้สอน

2.1.2 ขนาดสถานศึกษา

- 1) สถานศึกษาขนาดเล็ก (นักเรียน 120 คนลงมา)
- 2) สถานศึกษาขนาดกลาง (นักเรียน 121 – 600 คน)
- 3) สถานศึกษาขนาดใหญ่ (นักเรียนตั้งแต่ 601 คนขึ้นไป)

2.2 ตัวแปรตาม

การวิจัยครั้งนี้กำหนดตัวแปรตามการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย 5 ด้าน คือ

- 2.2.1 การจัดระบบการนิเทศงานวิชาการ
- 2.2.2 การดำเนินการนิเทศงานวิชาการ
- 2.2.3 การประเมินผลการจัดระบบ
- 2.2.4 การติดตาม ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา
- 2.2.5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษา หมายถึง การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริม สนับสนุน ให้ความร่วมมือช่วยเหลือร่วมกันระหว่างผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษา เพื่อจะแก้ไข ปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนในสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน การศึกษา โดยเน้นการดำเนินงานเพื่อให้ประสบความสำเร็จตามกรอบการนิเทศภายใน สถานศึกษา 5 ด้านคือ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 216 - 229)

1.1 การจัดระบบการนิเทศงานวิชาการ หมายถึง การจัดระบบการนิเทศงาน วิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

1.2 การดำเนินการนิเทศงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

1.3 การประเมินผลการจัดระบบ หมายถึง การประเมินผลการจัดระบบและ กระบวนการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

1.4 การติดตาม ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา หมายถึง การติดตาม ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการและ การเรียนการสอนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

1.5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ หมายถึง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์การจัดระบบนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่นหรือเครือข่ายการนิเทศการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

2. สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ขนาด คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ม.ป.ป. : 36)

2.1 สถานศึกษาขนาดเล็ก หมายถึง สถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียน 120 คน ลงมา

2.2 สถานศึกษาขนาดกลาง หมายถึง สถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียน 121 - 600 คน

2.3 สถานศึกษาขนาดใหญ่ หมายถึง สถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 601 คนขึ้นไป

3. บุคลากรทางการศึกษา หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

4. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ข้าราชการครูที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือข้าราชการครูผู้ปฏิบัติราชการแทนผู้อำนวยการสถานศึกษาที่ได้รับมอบหมายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

5. ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่รับผิดชอบสายปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 เพื่อใช้ในการกำหนดนโยบาย แนวทาง และวางแผนพัฒนาปรับปรุงการนิเทศภายในให้มีประสิทธิภาพ เป็นการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้ได้มาตรฐานต่อไป